

GYMNASIET - ET TILBUD TIL DE 15-18ÅRIGE?

af Karin Sivertsen

Når man underviser i musik i gymnasiet idag, kommer man meget let i en situation, hvor man må foretage valget mellem enten at tage sig selv eller eleverne alvorligt. Dette ment på et helt generelt plan ikke i forhold til den enkelte time eller det enkelte forløb.

Når problemet stilles så skarpt op, kræver det naturligvis en uddybning, som vil følge, men først vil jeg fremsætte min hovedtese, som er følgende: Der eksisterer en interessekonflikt mellem eleverne, som for en stor dels vedkommende frekventerer gymnasiet af mangel på bedre beskæftigelse, i en periode af deres liv, hvor de har allerflest fysiske kræfter og er inde i en rivende udvikling følelsesmæssigt og åndeligt og lærerne, som primært arbejder i gymnasiet for at tjene til deres leveomkostninger, men derudover (formentlig) har en idealforestilling om deres fag oparbejdet og næret i et snævert universitetsmiljø. Denne interessekonflikt giver sig det klarest muligt udtryk i musikundervisningen, på grund af dette fags specielle stilling i gymnasiet og er uløselig under den nuværende gymnasiestruktur.

Det er hårde ord i en tid, hvor der fra musiklærerside arbejdes hektisk med at forbedre såvel uddannelsen som selve undervisningssituationen i gymnasiet ved på den ene side at inddrage den musik i uddannelsen, som gymnasieeleverne kender, nemlig den rytmiske musik i alle dens afarter og på den anden side at kæmpe for at skaffe bedre undervis-

ningsmateriale til veje. Men det forekommer mig, at disse forsøg kun får til formål at styrke lærersiden i den omtalte interessekonflikt, de bliver dygtigere til at takle situationen, men dette løser ikke den grundlæggende konflikt.

Vil vi løse musikfagets krise, må vi dybere tilbunds og se på hele grundlaget for undervisningen og desuden se på de enkelte undervisningsforløb helt nøgternt uden de sædvanlige småforbedringer, der let løber på, når man refererer sine timer for andre. Men skal jeg vende tilbage til udgangspunktet, kan jeg uddybe det på følgende måde. (Der tales her om gymnasiet som undervisningsinstitution generelt, ikke specielt om musikundervisningen.)

Med udtrykket "tage eleverne alvorligt" mener jeg sætte sig ind i hvilke behov, primære og sekundære, eleverne har på et givent tidspunkt i deres gymnasieforløb. Her kunne man tage fat på at undersøge, hvilke behov, eleverne selv udtrykker, men man kunne også se på de objektive behov, der kan opstilles for en 15-16 årig (hvis vi nu koncentrere os om l.g) under de givne betingelser og se på, om man med gymnasieundervisningen har mulighed for at opfylde disse behov.

Behovene kan opstilles i følgende grupperinger:

- 1) Undervisningsmæssige behov (med direkte sigte på videre uddannelse)
- 2) Udviklingsmæssige behov (intellektuelt og følelsesmæssigt)
- 3) Fysiske behov (generelt kropsligt herunder seksu-

elt)

Generelt mener jeg, at ingen af disse behov kan opfyldes af gymnasieundervisningen.

1) Undervisningsmæssige behov.

I den almindelige samfundsbevidsthed har enhver uddannelse efter folkeskolen det primære formål at dygtiggøre unge med henblik på den stilling, de på et eller andet tidspunkt skal indtage i samfundet. Gymnasiet har indtil for ca. 15 år siden haft det direkte sigte at forberede unge til de højere uddannelser, en opgave det stort set løste udmærket, om ikke andet så fordi det gav en vis frihed til en selvstændig udvikling udenfor skoletiden. (Kravene til gymnasieelever var ikke så store, at det var nødvendigt at lægge hele deres arbejdsindsats i lektielæsning m.v.) (se iøvrigt MODSPIL, 1. årg. nr. 1 om gymnasiets historiske udvikling).

Imidlertid ser situationen helt anderledes ud idag. Nu kommer op mod 40% af en ungdomsårgang i gymnasiet, hvilket medfører, at undervisningsbehovet differentieres uendelig meget i forhold til tidligere. Samtidig har gymnasiet som institution fået en ny funktion. Fra at have en "positiv" funktion rettet mod indlæring af et bestemt stof hos alle gymnasiets elever har det fået en "negativ" funktion rettet mod frasortering af de unge, som ikke skal videre til de højere uddannelser. Karaktergivningen er det middel, der benyttes i denne frasorteringsproces. Denne sortering er blevet en samfundsmæssig nødvendighed, da der ikke er plads til 40% af en årgang længere oppe i uddannelsessystemet, men samtidig ødelægger den mulighederne for at opfylde de under pkt. 1 opstillede behov. For hvilken målsætning skal man opstille for undervisningen? I en klasse med 26 elever, hvor måske to regner med at tage en uddannelse ved de højere læreranstalter, ville det være temmelig urimeligt

hvis undervisningen primært tog sigte på at opfylde disses behov. Imidlertid er undervisningen, på grund af traditionen, som man endnu ikke har fået gjort op med til trods for ændrede bekendtgørelser m.v., rettet mod dette mindretal. Det er vanskeligt at se, hvilken egentlig objektiv nytte, de elever, som ikke er indstillet på at tage en højere uddannelse, har af at gå i gymnasiet, det skulle da være en erkendelse med negative fortegn, nemlig erkendelsen af, at man altså ikke hører til den elite, som samfundet ønsker skal fortsætte i uddannelsessystemet.

Nu ved jeg godt at kravene til en studentereksamen som adgangsbillet til mellemuddannelserne og uddannelser indenfor det private erhvervsliv er stramt. Man kan derfor godt sige, at eleverne har en slags umiddelbar nytte af gymnasietiden, nemlig den deres eksamensbevis repræsenterer. Men jeg tror ikke på, at de tre års undervisning i gymnasiet (som gymnasiet ser ud idag) er nogen særlig god baggrund for disse uddannelser. Derfor kommer gymnasieårene til at virke som en tvungen forlængelse af skolegangen for disse elever, hvor en uddannelsesinstitution, der udnyttede helt andre evner hos de 16-18 årige, ville være langt mere hensigtsmæssig.

Det skal understreges, at jeg ikke mener løsningen ligger i at udskille disse elever og vende tilbage til det gamle snævert definerede gymnasium, dette må ihvertfald ikke ske, så længe der ikke eksisterer alternative muligheder, men skal gymnasiet være en uddannelsesinstitution for alle dem, der sluses ind i det, må der ske en virkelig dybtgående ændring af dets struktur og målsætning. Sker dette ikke, må vi se i øjnene, at gymnasiet stik imod den officielle opfattelse udklækker flere tabere end vindere.

2) Udviklingsmæssige behov.

Ser vi derefter på de udviklingsmæssige behov, må det først slås fast, at det at udvikle sig intellektuelt ikke nødvendigvis behøver at betyde, at man får en større viden om enkeltområder eller fænomener. Det at udvikle sig intellektuelt vil først og fremmest sige, at man opnår større evne til at vurdere de ting, man ser rundt omkring sig, evne til at vurdere holdninger hos andre mennesker og sig selv. Den følelsesmæssige udvikling betegner i sammenhæng hermed den udvikling hos den enkelte, der betinger, at de erfaringer, intellektet bibringer en, kan transformeres og holdes fast i jeget, den betegner udviklingen til enkeltstående subjekt. Gymnasiets rolle i denne sammenhæng har traditionelt været central. Hele talen om gymnasiets almindelige funktion omhandler disse ting.

Ordet almindelig er ikke længere i brug i gymnasiesammenhæng, ihvertfald ikke på det officielle plan, men det ligger kun få cm. under overfladen i den argumentation, der føres til forsvar for gymnasiet, og det er forståeligt nok, hvad kan man finde, som legitimerer en undervisningsinstitution bedre end lige præcis det, at man hjælper eleverne i deres intellektuelle og følelsesmæssige udvikling? Hvis vi konkret ser på gymnasieelevers (l.g) intellektuelle og følelsesmæssige behov, tror jeg det altoverskyggende spørgsmål drejer sig om styrkelsen af selvbevidstheden. Mange gymnasieelever er forbløffende usikre på sig selv i forhold til de af deres jævnaldrende, der er ude på arbejdsmarkedet. Hvis man derimod ser på muligheden for at opfylde dette behov, er det temmelig sløjt. Kun gennem en personlig kontakt med eleverne kan man som lærer hjælpe dem i den tilstand af nærmest totalforvirring, som kendetegner en stor del af eleverne i l.g. Men dette er ikke muligt i klasser med minimum 24 elever, hvor det ovenikøbet er nødvendigt

at benytte sig af elevernes forvirring og svaghed for i det hele taget at holde ro i klassen. Man tvinges i virkeligheden til at modarbejde det mål, som man instinktivt legitimerer hele sin funktion med.

Et konkret eksempel.

I en klasse er der en eller flere elever, som er specielt "kvikke" og f.eks. kommer med kritik af undervisningen midt i et undervisningsforløb, måske ovenikøbet på en provokerende måde, eller på en måde, der får de andre til at grine, med der af følgende forstyrrelser i undervisningen. Det de giver udtryk for, kan meget vel være en helt berettiget protest mod en lærerstyret undervisning, som ikke er rimelig eller acceptabel i sammenhængen. Men læreren er nødt til at undertrykke denne kritik for at holde ro i klassen (man kan ikke i hver time diskutere grundlæggende forhold, som man ved ikke kan ændres, f. eks. klassekvotienter). Altså må læreren med mere eller mindre fine midler undertrykke det, som hun selv finder er en rimelig holdning og overfor klassen som helhed fremhæve det, som hun selv betragter som en urimelig holdning (nemlig den elev, der uden at protestere underkaster sig lærerens eneautoritet) for overhovedet at være i stand til at udføre det arbejde, hun er sat til. Situationen er naturligvis helt uholdbar.

Hvor man ideelt har som mål at udvikle eleverne intellektuelt og følelsesmæssigt, tvinges man af forhold, som man stort set ingen indflydelse har på (klassekvotienter, karaktergivning, classesam-sætning, bekendtgørelser) til i praksis at udøve den modsatte funktion, nemlig undertrykke eleverne, med frustration hos disse og læreren til følge. Hvordan dette problem skal løses er svært at se i den øjeblikkelige økonomiske krisesituation, men ideelt set må løsningen være, at klasserne gøres

(meget) mindre og hver for sig knyttet til færre lærere, sådan at en lærer under alle omstændigheder har en klasse i begge sine fag.

3) Fysiske behov.

Med hensyn til elevernes fysiske behov, er dette et anliggende, der fuldstændig har været henlagt til gymnastiktimerne, men den aktivitet, der foregår der er naturligvis langt fra nok til at stimulere et legeme i den kritiske udvikling omkring 15 års alderen. En del elever dyrker formentlig sport udenfor skolen, men de øvrige er solgt til stanglakrids. Mange timer om dagen sidder de på en stol i skolen. Hvordan deres forhold er til dette, fremgår udmærket af alle de måder, de finder ud af at bruge denne stol på. Sjældent til en hensigtsmæssig hvileposition, hvilket er indlysende, hvis man bare skænker det den mindste opmærksomhed. Seks timers stillesiddende om dagen er u hensigtsmæssig for alle kroppe og meget u hensigtsmæssig for ikke færdigudviklede, voksende kroppe. Jeg indser, at det er et forhold, man ikke sådan lige kan rette på, men det er vigtigt at tage med i betragtning, når man taler om uro i klassen. Den kunne nemlig godt skyldes en helt regulær trang til fysisk udfoldelse af de dertil indrettede muskler. En anden ting, som også drejer sig om forhold, der ikke er taget hensyn til i de officielle bestemmelser om gymnasieundervisningen, er det man kunne kalde elevernes kønsmæssige udvikling. En meget stor del af gymnasieelevernes adfærd er betinget af forholdet til det modsatte køn. Dette gælder på elevplan og i relationen til lærerne. De reaktioner, dette medfører, er ofte ubevidste for såvel elever som lærere, men det er vigtigt at gennemskue dem og arbejde med dem. Andre samværsformer, gruppearbejde og projektarbejde f.eks. ville stimulere en naturlig udvikling i forholdet

til det modsatte køn, så gymnasieelever ikke også på dette punkt bliver fastholdt i et rollemønster, som deres jævnaldrende kun er underlagt i mindre grad.

Ser vi herefter på lærernes behov, kan vi for det første konstatere, at det er et spørgsmål, som der ikke tales så forfærdelig meget om. Det ligger dybt i vores forestillingsverden, at vi naturligvis eksisterer, er ansat for elevernes skyld. Den gode lærer er den, der sørger for at de ovennævnte elevbehov opfyldes bedst muligt. Det er en nærliggende slutning, men jeg mener man bør trække linierne langt skarpere op og finde frem til lærernes behov uafhængigt af forholdet til eleverne, før man prøver at løse gymnasiets samlede problemer. I dette perspektiv er lærerbehovet et helt andet, som kort kan betegnes som behovet for ordentlig løn for det arbejde, der gøres og ikke mindst ordentlige arbejdsforhold, d.v.s. mulighed for at udføre det arbejde, man er ansat til at gøre. Ikke mindst det sidste punkt lader meget tilbage at ønske og jeg mener det er her man fra lærerside bør sætte ind.

Ved et møde i Dansk magisterforening, som blev afholdt for nylig i anledning af deltidslærernes strejke på universitetet, blev det fra Jens Engberg fremført, at man som lærer måtte holde op med ustandselig at gå på kompromis, fordi det jo ellers ville gå ud over eleverne. Vi må lære at betragte vores arbejde som arbejdet på en støvlefabrik, sagde han. Hvis der ikke er læder til at lave støvlerne af, kan der ikke laves støvler. Vi kan ikke blive ved med at lave dårligere og dårligere støvler under henvisning til, at et eller andet skal man jo have på fødderne.

Jeg støtter fuldstændig denne holdning, men indser samtidig, at det medfører en temmelig uoverskuelig

situation i den daglige undervisning. Man kommer til at stå i den situation, jeg omtalte i starten, valget mellem at søge at opfylde elevernes behov eller sine egne.

Denne krise kan kun løses ved at lærerne i langt højere grad end det er tilfældet står sammen, orienterer hinanden om undervisningssituationen i deres egne klasser og stiller fælles krav om forbedringer. Som situationen er nu kæmper den enkelte lærer meget ofte sin egen kamp år ud og år ind uden at hente støtte andre steder end i sig selv (i en lang sommerferie kan man næsten nå at fortrænge sidste skoleårs problemer).

Det jeg her har forsøgt at afdække ved at analysere gymnasiet udfra en ganske bestemt synsvinkel, nemlig lærer/elevforholdet (man kunne have anlagt mange andre synsvinkler f.eks den erkendelsesinteresse, der ligger bag udvælgelsen af undervisningsmateriale) er det man kunne kalde løgnen om gymnasiet som et tilbud til de unge i dagens Danmark.

Vi er vant til at betragte enhver form for uddannelse som et gode, noget der gør os bedre egnede og mere kvalificerede til at klare os i samfundet. Det er den ideologi socialdemokratiet bevidst har dyrket i en årrække. "Hvis I klarer jer igennem gymnasiet, er I sikret en glørværdig fremtid." Dette gælder ikke længere, med mindre man betragter det som glørværdigt at have et studentereksamensbevis liggende i skuffen.

Gymnasiet må forholde sig til denne ændrede situation og grundlæggende diskutere, hvad man vil med den undervisning, der gives. I denne sammenhæng tror jeg det er klogt at opstille ideelle mål, ikke de mål, man forventer, at kunne få igennem under hensyntagen til den politiske situation.

Det er den præcise påvisning af urimeligheder og de præcist stillede krav, der giver bonus på længere sigt.